

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 1

2026

TALIM JARAYONIDA TALABALARGA IJTIMOYIY FAOL SHAXS SIFATIDA YONDASHUVNI SHAKLLANTIRISH

Rahimjonov Olimjon Nosirjonovich
Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada ta'lim jarayonida talabalarning ijtimoiy faolligini shakllantirishning nazariy asoslari, pedagogik yondashuvlar hamda amaliy mexanizmlari tahlil qilinadi. Ijtimoiy faol shaxs konsepsiyasi talabaning mustaqil fikrlashi, fuqarolik mas'uliyati, ijtimoiy tashabbuskorligi va jamiyat hayotida faol ishtirok etish qobiliyatini rivojlantirish jarayonida muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada zamonaviy ta'lim texnologiyalari, loyiha asosida o'qitish, volontyorlik faoliyati, jamoaviy hamkorlik va xizmat o'rganish (service learning) metodlarining talabalarda ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi o'rni ochib beriladi. Shuningdek, O'zbekiston oliy ta'lim tizimida talabalarning ijtimoiy faolligini oshirishga qaratilgan davlat siyosati, normativ-huquqiy asoslar hamda amaliy tajribalar tahlil qilinib, ushbu yo'nalishni rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy faol shaxs, talaba, ta'lim jarayoni, ijtimoiy kompetensiya, fuqarolik faolligi, loyihaviy o'qitish, volontyorlik, xizmat o'rganish, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, Oliy ta'lim tizimi, pedagogik texnologiyalar, ijtimoiylashuv.

ФОРМИРОВАНИЕ У СТУДЕНТОВ ПОДХОДА КАК СОЦИАЛЬНО АКТИВНОЙ ЛИЧНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Рахимжонов Олимжон Носиржонович
магистрант, международный университет Осиё

Аннотация

В данной статье анализируются теоретические основы, педагогические подходы и практические механизмы формирования социальной активности студентов в процессе обучения. Концепция социально активной личности рассматривается как важный фактор развития способности студента к самостоятельному мышлению, гражданской ответственности, социальной инициативе и активному участию в жизни общества. В статье раскрывается роль современных образовательных технологий, обучения на основе проектов, волонтерской деятельности, командного взаимодействия и метода service learning в развитии социальных компетенций студентов. Кроме того, анализируются государственная политика, нормативно-правовые основы и практический опыт, направленные на повышение социальной активности студентов в системе высшего образования Узбекистана, а также предлагаются научно обоснованные рекомендации по развитию данного направления.

Ключевые слова: Социально активная личность, студент, процесс обучения, социальная компетенция, гражданская активность, обучение на основе проектов, волонтерство, service learning, личностно-ориентированное обучение, система высшего образования, педагогические технологии, социализация.

DEVELOPING STUDENTS' APPROACH AS SOCIALLY ACTIVE INDIVIDUALS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Rahimjonov Olimjon Nosirjonovich

Master's student, Osiyo International University

Abstract

This article analyzes the theoretical foundations, pedagogical approaches, and practical mechanisms for developing students' social activity in the educational process. The concept of a socially active personality is considered an important factor in fostering students' ability for independent thinking, civic responsibility, social initiative, and active participation in society. The article highlights the role of modern educational technologies, project-based learning, volunteering, teamwork, and service learning methods in developing students' social competencies. Furthermore, the study examines state policies, regulatory frameworks, and practical experiences aimed at enhancing students' social activity within Uzbekistan's higher education system, and provides scientifically grounded recommendations for further development in this field.

Keywords: Socially active personality, student, educational process, social competence, civic engagement, project-based learning, volunteering, service learning, student-centered education, higher education system, pedagogical technologies, socialization.

Kirish: ta'lim muhitida talabalarga ijtimoiy faol shaxs sifatida yondashuvni shakllantirish jarayonining ahamiyatini anglashga qaratilgan muhim bosqichdir. Bu bosqichda ta'limning maqsadlari va vazifalari aniq belgilanishi, shuningdek, talabalarda ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirish uchun muhit va metodlarning asosiy printsiplari taqdim etiladi. Talabalarning ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllanishi ularning insoniylik va jamiyatga mas'uliyat bilan qarashlariga yo'l ochib, ularning o'zaro tushunishini va hamkorligini kengaytiradi. Shu bilan birga, bu jarayon talabalarda mustaqil fikrlash, muammo yechish qobiliyatlari va shaxsiy salohiyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ta'limda muvaffaqiyatga erishish uchun o'qituvchilar va pedagogik yondashuvlar muhim rol o'ynaydi. Ularning metodik tayyorgarligi va innovatsion yondashuvlari, shuningdek, talaba bilan samarali aloqalar shakllantirish talim jarayonining asosiy tamoyillaridan biridir. Bu xususiyatlar talabalarda ijtimoiy etika, hamkorlik va mas'uliyat tushunchalarini chuqurlashtirish bilan birga, ularning insoniy qiyofasini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Davlatimiz rahbari takidlaganidek "Ta'lim va tarbiya sohasidagi tub islohotlarni yuksak bosqichga ko'tarish, mamlakatimizning taqdiri va kelajagi uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga qodir bo'lgan yangi avlod kadrlarini voyaga yetkazishga qaratilgan ishlarni izchil davom ettirish hammamizning nafaqat vazifamiz, balki muqaddas burchimiz bo'lib, biz bu yo'lda birinchi navbatda siz, azizlarga, sizlarning bilim va malakangiz, tajriba va mahoratingizga tayanamiz"[1].

Demak, talim jarayonida talabalarning ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllanishi uchun integratsiyalashgan, metodik va texnologik imkoniyatlardan keng foydalanish muhimdir. Shu bilan birga, bu jarayonda talaba va o'qituvchi o'rtasidagi do'stona muhit va etik tamoyillar asosiy ahamiyatga ega bo'lib, ularning o'zaro fikr almashinuvi va muayyan ijtimoiy parametrlarga moslashuvi jarayonni samarali qiladi. Tarbiyaviy va didaktik yondashuvlar orqali ularni jamiyatga moslashtirish, ularning xavf-xatarlar, sabab va natijalar tushunchalarini rivojlantirish hamda ijtimoiy muhitda faol ishtirok etish ko'nikmalarini kengaytirish alohida e'tiborga loyiqdir. Bu jarayonda texnologik rivojlanish va onlayn platformalardan foydalanish innovatsiyalarni kengaytiradi va yoshlarning axloqiy qadriyatlarini mustahkamlash imkoniyatlarini kengaytiradi. Ta'limda ijtimoiy faol shaxsni shakllantirish jarayoni izchil va tizimli yondashuvlarni talab qiladigan kompleks jarayon bo'lib, bu jarayonning samarali amalga oshirilishi talabalarning shaxsiy rivojlanishi va jamiyatga qo'shadigan hissasini oshirishga xizmat qiladi.

Ijtimoiy faol shaxs tushunchasi jamiyatda o'zining faolligi, mas'uliyati va muhit bilan uzviy aloqadorligi bilan ajralib turadigan shaxsni anglatadi. Bu tushuncha insonning nafaqat

individual ehtiyojlarini qondirishga, balki jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy jarayonlarga faol ishtirok etishga qodir bo'lishini ta'minlaydi. Ijtimoiy faol shaxs tarkibiy elementlari sifatida uning quyidagi asosiy xususiyatlari ajralib turadi: ongli ijtimoiy vazifalarga sadoqat, muhit bilan uzviy aloqadorlik, hamkorlik kuchi, eng muhimi, aktiv ishtirok va munosabatlarni rivojlantirish qobiliyati. Bu elementlar muhitdagi o'zgarishlarga moslashish va ijtimoiy muammolarni hal etishda muhim ahamiyat kasb etadi[2].

Shuningdek, ijtimoiy faol shaxsning ma'nosi keng va turli nuqtai nazardan talqin etiladi. Bu insonning jamiyat uchun foydali bo'lish, muhit bilan integratsiyalash, hamkorlik va ijtimoiy mas'uliyatni anglash va amalga oshirishni anglatadi. Ta'lim jarayonida ushbu tushuncha muhim ahamiyat kasb etadi, chunki u talabalarga ijtimoiy muhit bilan mustahkam aloqalar o'rnatishga, muammolarni faol hal qilishga va umumiy rivojlanishga yordam beradi.

Bundan tashqari, ijtimoiy faol shaxsni shakllantirishda ta'lim muassasalaridagi rol muhim. Bu jarayon, avvalo, pedagogik metodlarning innovatsion va interfaol usullari orqali amalga oshiriladi. Talabalarni jamoaviy ishlarga, loyiha asosida ta'lim olishga jalb qilish ularning ijtimoiy faoliyatini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, guruh muhokmalari, amaliy mashg'ulotlar va jamiyat bilan integratsiya qilish orqali ijtimoiy faol shaxsning sifatlarini yanada rivojlantirish mumkin. Bu usullar talabalarda muammolarni hal qilish, jamoa bilan ishlash va etika haqida tushunchalarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, onlayn platformalar, ferma-tadqiqotlar va jamiyat bilan aloqalar bunda muhim rol o'ynaydi[3].

Umuman olganda, ijtimoiy faol shaxsni shakllantirishda o'qituvchi faktorining roli beqiyos. U metodologik tayyorgarlik, baholash tizimi va etik yondashuvlar orqali talabalarga ta'lim berish jarayonini yanada samarali qilish uchun imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, yoshlarning ijtimoiy va madaniy muhitga moslashuvi uchun ham, jamiyatga xizmat qilishdagi mas'uliyatni anglashda ham ko'p omillar muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularni samarali tarzda rivojlantirish uchun doimiy izlanishlar va yondashuvlar talab etiladi.

Ma'no va tarkibiy elementlar ijtimoiy faol shaxs tushunchasining asosiy komponentlarini tushunishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu tushuncha, avvalo, shaxsning jamiyatda faol qatnashishi, ijtimoiy mas'uliyat va hamkorlikka tayyorligini ifodalaydi. Ma'no jihatidan, ijtimoiy faol shaxs jamiyatda o'z joyini biladigan, muammo va ehtiyojlarni aniqlay oladigan, ularning hal etilishida faol rol o'ynaydigan shaxs sifatida tasvirlanadi. Tarkibiy elementlar esa, birinchidan, shaxsning ong va rivojlanish darajasi, ikkilamchi, ijtimoiy mas'uliyat va axloqiy qadriyatlar, shuningdek, ijtimoiy muhit bilan bog'lanish bo'lib, ularni to'g'ri tashkil etish va rivojlantirish muhim hisoblanadi. Ta'lim jarayonida ma'no va tarkibiy elementlarning uyg'unligi yoshlar ongiga ijtimoiy muhitga integratsiya qilish, ularning faolligini oshirish va jamiyatga munosib shaxs sifatida tarbiyalash uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi. Bu jarayonda shaxsning o'zaro munosabatlar, kommunikatsiya va muammolarni hal etish malakalarini egallashi, ehtiyoj va qiziqishlariga mos ravishda rivojlanishi ko'zda tutiladi. Shu bilan birga, ma'noni va uning tarkibiy elementlarini to'g'ri tushunish, talaba va o'qituvchining aktiv ishtirokini ta'minlash uchun nazariy va amaliy yondashuvlarni uyg'unlashtirish zarur. Bu jihatlar yoshlarning ijtimoiy faolligini shakllantirish va ularni jamiyatda faol shaxs sifatida rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Ta'lim jarayonida ijtimoiy faol shaxs sifatini rivojlantirish uchun eng muhim usullardan biri interfaol metodlardan keng foydalanish hisoblanadi. Bu usullar talabalarning ongini ochib, ularni fikrlarini erkin ifoda etishga, muammolarni yechishda kreativ yondashuvlar olib borishga undaydi. Amaliy tadbirlar muhokama, tashkiliy faoliyat, muammolarni hal qilish bo'yicha qator ishlar esa talabalarga ijtimoiy muhitda faol qatnashish, jamoaviy uzviylik va mas'uliyat kuchaytirishga xizmat qiladi. Shuningdek, loyiha ishlari va guruh muhokmalari yordamida talaba o'zining ijtimoiy tarmoqlardagi faoliyatini kengaytiradi, hamkorlik va murosa qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Anderson aktyivligi bu o'quvchilarning mustaqil fikr yuritishini va faol qatnashishini ta'minlaydigan muhim element bo'lib, uni loyiha ishlari bilan bog'lash maqsadga muvofiqdir. Bu usulda talaba muayyan muammoni o'zi hal qilish jarayonida javobgarlikni his etadi, jamoaviy fikrlashga o'rgansa, ijtimoiy muhitda yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va yechish uchun innovatsion yondashuvlar ishlab chiqadi. Ferma-tadqiqotlar va jamiyat bilan aloqalar orqali esa o'quvchilar real hayotiy muammolar bilan yuzma-yuz kelib, ularni hal qilish jarayonida ijtimoiy mavqe va mas'uliyatini oshirish imkoniga ega bo'ladi[4].

Bunday usullar o'quvchilarni faollashtirish bilan birga, ularning etika, tengmunosabatlar va ijtimoiy munosabatlar qoidalarini chuqur anglashlariga xizmat qiladi. Bu jarayonlarda muvaffaqiyatga erishish uchun o'qituvchilarning metodologik tayyorgarligi, baholash va fikr-mulohazalar tizimini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. O'qituvchilarning etik yondashuvi xushmuomala, adolatli va yangilikka ochiq bo'lishi talabalarda ijtimoiy faol shaxs sifatini shakllantirishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Jumladan, texnologiyalardan foydalanish ham muhim o'rin tutadi. Rivojlanayotgan onlayn platformalar talabalarga dunyo miqyosida fikr almashish va amaliy mashg'ulotlar o'tish imkonini beradi, lekin bu jarayonda ma'lumot xavfsizligi va axloqiy me'yorlarga qat'iy rioya qilish zarur. Bu bilan, talaba ijtimoiy axloqiy qadriyatlarni, shuningdek, jamiyatga moslashuvchanlik va etika asoslarini chuqur anglaydi. Xulosa qilib aytganda, ta'lim muhitida ijtimoiy faol shaxsni shakllantirishda faollashuv, amaliy ishlar va etik yondashuvlarni muvofiqlashtirgan holda rivojlantirish muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayonni davomiy va tadqiqotga asoslangan tarzda tashkil etish lozim.

Interfaol metodlar va amaliy tadbirlar ta'lim jarayonida talabalarining ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllantirilishida muhim rol o'ynaydi. Ushbu metodlar orqali yoshlarning faolligi oshadi, ularning amaliy fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi va ijodiy yondashuvlar singdiriladi. Masalan, guruh muhokamalari, muammo yechishga asoslangan mashg'ulotlar va rolli o'yinlar yordamida talaba o'z fikrini erkin ifoda etishi, muammo yechishga qiziqishi va tashqi muhit bilan muloqot qilish madaniyatini rivojlantiradi. Bu metodlar, shuningdek, talabalarining jamoaviy ishlash, liderlik va muomala ko'nikmalarini mustahkamlash uchun keng imkoniyatlar yaratadi[5].

Amaliy tadbirlar esa talabaning shaxsiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Mukammal loyiha ishlari, ijtimoiy tartib va muammoni hal qilish bo'yicha amaliy mashg'ulotlar ularning ijtimoiy hayotdagi vazifalarni bajarishga tayyorligini oshiradi. Seminarlar, davra suhbatlari va jamoaviy tashabbuslar orqali ular o'z fikrlarini muhim mavzular bo'yicha ifoda etishga, muammo yechishda ijodiy yondashuvlar bilan chiqishga o'rgatiladi. Bu metodlarni faol qo'llash nafaqat bilimlarni mustahkamlash, balki talaba shaxsiyatining mustahkam va barqaror shakllanishiga yordam beradi.

Shuningdek, interfaol metodlar yordamida talaba o'zini faollashtirish bilan birga, individual yondashuvlar va ehtiyojlar asosida ta'lim jarayonini moslashtirish imkoniyatini kuchaytiradi. Bu esa, kelajakda ijtimoiy roli va mas'uliyatini anglash va rivojlantirishga ta'sir ko'rsatadi. Natijada, talaba nafaqat bilim olish, balki jamiyatda faol ishtirok etadigan, etika va ijtimoiy mas'uliyatni o'zining ajralmas qismiga aylantiradigan shaxs sifatida shakllanadi.

Talabalarni ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllantirish – oliy ta'lim jarayonining muhim vazifalaridan biridir. Bu jarayon ta'limning nafaqat akademik bilim berish, balki yoshlarni jamiyatda mustaqil fikrlovchi, tashabbuskor, mas'uliyatli va ijtimoiy munosabatlarda faol ishtirok eta oladigan shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qilishini anglatadi.

Ijtimoiy faollik talabada:

jamiyat muammolariga befarq bo'lmaslik,
fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'lish,
muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish,
ijtimoiy loyihalar va jamoaviy faoliyatda ishtirok etish,

o‘z-o‘zini boshqarish va yetakchilik qobiliyatini shakllantirish imkonini beradi.

Ta’lim jarayoni esa bu fazilatlarni rivojlantirish uchun eng qulay muhit bo‘lib, u:

Interfaol metodlar, guruhli ishlar va bahs-munozaralar orqali muloqot madaniyati va mustaqil fikrlashni,

Ijtimoiy yo‘naltirilgan fanlar (sotsiologiya, psixologiya, ijtimoiy ish va h.k.) orqali ijtimoiy ong va empatiyani,

Talabalar o‘zini-o‘zi boshqaruv tizimi, klublar, volontyorlik va loyihaviy faoliyat orqali fuqarolik faolligi, mas’uliyat va tashabbusni,

Amaliyot va field-tadqiqotlar orqali real ijtimoiy muammolarni tahlil qilish va yechim topish ko‘nikmasini mustahkamlaydi.

Demak, talim jarayonida ijtimoiy faollikni shakllantirish – talabani kasbiy yetuklikka, ijtimoiy moslashuvchanlikka va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘sha oladigan barkamol shaxs bo‘lib yetishishga olib keladi. Bu esa zamonaviy jamiyat ehtiyojlariga javob bera oluvchi, faol fuqarolik kompetensiyalariga ega kadrlarni tayyorlashga asos bo‘ladi.

Adabiyotlar ro‘yhati

1. Мирзиёев, Шавкат Миромонович 1-том. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. М 54. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – Б.592.

2. Кедярова Е. А., Чернецкая Н. И. Личностные особенности социально активных и неактивных подростков // Известия Иркутского государственного университета. Серия Психология. 2019. Т. 27. С. 32–44. <https://doi.org/10.26516/2304-1226.2019.27.32>

3. Дичковская И.М. Инновационные педагогические технологии: Учеб. пособие. - К.: Академиздатель, 2004. -352с.

4. Уразова Марина Батыровна. Хашимова Масуда Комилжонова. Суюнов Очил Жумабоевич. Педагогика (Учебное пособие для магистров всех специальностей) Ташкент – 2008. С-224

5. Абрамова, И.Г. Игротехнические приемы: (Рекомендации для орг. игровых занятий в шк.) / И.Г. Абрамова; Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена. – Санкт-Петербург: Образование, 1992. – с. 43,